

ספר החדשות - מאת ספרה ט
"האין גלגל" חנוך

"רפורטזיה" - במילון אבן-שושן כ"כתבה, רשימה עיתונאית המוסרת בצורה קלה דין וחשבון על דברים ומאורעות כהווייתם..." מעלה אחדות מן הבעיות שבהגדרת החדשות. מצד אחד, מתואר הדיווח החדשותי כמסירה של דברים ומאורעות כהווייתם. מסידה היא פעולת העברה עם התערבות מינימלית, כמשתמע גם מן התיאור: "כהווייתם", שמשמעו - כמות שהם במציאות. תיאור זה של העשייה החדשותית עולה בקנה אחד עם ההגדרות הקלאסיות של חדשות כ"שיקוף מציאות" או כ"מראה/חלון לעולם". מצד שני, השימוש בביטויים דין וחשבון ובצורה קלה מצביע על כך שעשייה להיות יותר מצורה אחת למסירת הדברים, ולחלופין, שחדשות הן גם עניין של אסתטיקה, נקודת-ראות ודרך התבטאות.

המוצר החדשותי

אינו האירוע עצמו,

אלא הדיווח עליו

אם לסכם את הנאמר עד כה, נוכל לומר כי המוצר החדשותי אינו האירוע עצמו, אלא הדיווח עליו, וכי דיווח זה נבנה בשני שלבים: "שלב הסלקציה" - בחירת החומר - ו"שלב הקומפוזיציה" - עריכתו וסיפורו מחדש.

בהגדינו חדשות כמוצר של תקשורת המונים עליו לזכור עוד, כי אנו עוסקים בתהליך ייצור

דומה וחומרי-מציאות ותיעוד-אודיוויזואלי משותפים.

יחד עם זאת, אם נשאל את עצמנו איך מגדירים "חדשות", התשובה תהיה ברורה פחות. גם עיתונאים יתקשו לענות, אף שמקובל לטעון שתנאי ראשון להיווצר עיתונאי הוא כשרונן לזהות "חדשה טובה" בין שלל אירועי השעה.

בצר לנו נפנה אל המילון: במילון העברי של אבן-שושן מוגדר המושג "חדשות" כ"דיעה אחרונה מן הנעשה בעולם או בארץ". "NEWS" במילון אקספורד האנגלי, מוגדר כ"מידע על אירועים מעניינים או חשובים מן העת האחרונה". הדגש בהגדרה המילונית של "חדשות" הוא על היותן סוג של אינפורמציה ועל אחרונותן ברצף הזמן. כפי שהוכרנו בפרק הראשון, תפקיד מרכזי של תקשורת ההמונים הוא העברת מידע וידעיות על הסביבה. החדשות, אם כן, משרתות "פונקציית-סיקור" זו במידה רבה.

על חשיבותו של גורם הזמן ניתן ללמוד, בין השאר, משמותיהם של עיתונים שונים או מהדורות חדשות באמצעי התקשורת האלקטרוניים: "דיעות אחרונות", "מעריב", "בוקר טוב, ישראל", "ערב חדש", "8 בערב" - מהדורת אקטואליה, "24 שעות" - ס.א.אן. מדווח, "היום בספורט" ועוד. גם שילובו של שיעון בפתיחי-מהדורות של חדשות בטלוויזיה או במהלך המהדורה מדגיש את גורם הזמן.

עד כאן נראית ההגדרה פשוטה בתכלית, אלא שהיא כללית מדי. הגדרת הסקירה החדשותית -

שכלב נושך בן-אדם זו לא חדשה, כי זה קורה לעתים קרובות למדי, אולם אם כך אדם נושך כלב, זו כבר חדשה, קבע בשנת 1880 ג'ון בוגרט מהעיתון "ניו-יורק סאן", בניסיון להסביר חדשות מהן. "כשמתוסס ממריא בזמן, זו לא חדשה. אולם כאשר הוא מתרסק - למרבית הצער - זו חדשה", הציע דויד ברינקלי מרשת הטלוויזיה האמריקנית NBC, כמאה שנים אחר-כך.

מתי, אם כן, אירוע שהתרחש במציאות הופך להיות לחדשות-עיתונות? מי מחליט באילו אירועים לבחור לצורך סיקור? איך מתרגמים תהליכים, התרחשויות ומעשים - ממושכים לעתים - למבוקי-חדשות קצרים בתמונות, קולות ו/או מלים כתובות? מהי אקטואליה? מהן חדשות?

אם (לצורך תרגיל לימודי) יצינחו אותנו בארץ זרה, שאת שפתה איננו מבינים, ויראו לנו עיתון מקומי או מהדורת חדשות בטלוויזיה - מעטים ייסעו לחשוב כי תכני התקשורת המוצגים בפנינו הם דבר אחר מאשר דיווח חדשותי על ענייני היום. הפיתוח המואץ של טכנולוגיות התקשורת, פריחתן של סוכנויות ידיעות רב-לאומיות, נידודותם וקלות תנועתם של עיתונאים ושל החומר המדווח עליהם, התמסדות הדרגתית בהכשרה המקצועית של אנשי-התקשורת בעולם - כל אלה הפכו את החדשות לז'אנר אוניברסלי כמעט, בעל מבנה ייחודי, סגנון

חדשות כתוצר של קריטריונים למיון אירועים

לו היתה בידינו תוכנת מחשב למיון אינסוף האירועים המתרחשים בעולמנו יומיום ולבחירת אלה מתוכם הראויים לסיקור, בהיותם בעלי "ערך חדשותי" לכלל הציבור, לא היינו תלויים

מורכב, שכרוך בפעילותו של ארגון מקצועי ובירוקרטי, ואשר מושפע מגורמים רבים, ביניהם הקהל, אמצעי התקשורת, המסר, האידיאולוגיה והנורמות המקצועיות של העיתונאי, אילוצים חיצוניים - כלכליים/פוליטיים/טכניים/משפטיים ועוד. גישות שונות להגדרת החדשות נבדלות זו מזו במידת העניין שהן מגלות בכל אחד מהגורמים.

באינסואיציות עיתונאיות. אולם תוכנה כזו טרם הומצאה (השארנו גם לכם עוד משהו), ומי שמחליט, נכון לעכשיו, מה יודפס ומה ישודר, או שמא - מה נדע (ומה לא נדע), הם במידה רבה אנשי החדשות, או כפי שמקובל לכנותם בהקשר זה - "השוערים" או "שומרי הסף", אשר מתירים כניסה אל "המרחב הציבורי" שלנו רק לחומרים שלדעתם מתאימים. השאלה המתבקשת בנקודה זו היא - מתאימים למה? ושוב אנחנו מסתבכים, שכן כפי שנראה במהלך הפרק, גורמים רבים קשורים בתשובה. בשלב זה נסתפק בציון מספר קריטריונים, אשר חוזרים ועולים מתוך מחקרים רבים כמאפייני התוצר החדשותי המוגמר.

ליפמן - חלוץ מחקרי ה"חדשותיות" - קבע עוד בשנות העשרים, כי על מנת שאירוע יהפוך לחדשה, עליו להיות מוגדר וחד-משמעי; עליו להתרחש במקום קרוב ומוכר ולהתאים לתפיסות קיימות של הקהל. אחריו - בשנות הארבעים - הדגיש פארק את אפקט האחרוניות בזמן; את הבולטות - במובן של אירוע בודד וחריג, להבדיל מתהליכים ממושכים; את גורם ההפתעה ובו זמנית גם את ההתאמה למערכת הציפיות הכללית. בשנות השישים הציע אוסטגרד הסקנדינבי שלושה קריטריונים: פשטות, רלוונטיות ושערוניות. אולם את העבודה השיטתית ורבת ההשפעה ביותר בחקר החדשותיות יש ליחס לגלטונג ורוז, אשר במחקר על סיקור חדשות חוץ בעיתונים שפורסם בשנת 1965,

איך חדשות נחיות לסיחון
מחוק: "לראות איך", יהודה אלמס ■ דני קרמן.
© שבא הוצאה לאור בס"מ, 1982

מצאו 12 קריטריונים להפיכתו של אירוע לחדשה:

1. זמן ותדירות

מידת ההתאמה שבין משך האירוע לבין לוח הזמנים של מערכת החדשות באמצעי תקשורת מסוים. כך, לדוגמה, עיתונים יעדיפו אירועים שניתנים לדיווח בטווח של 24 שעות, בעוד שלחדשות רדיו יועדפו אירועים קצרים יותר, בהיותן משודרות במרווחי זמן קצרים יותר – מדי שעה ואף פחות. מכאן שהסיכוי לסיקור תהליכים ממושכים, כגון "מלחמת 30 השנים", הוא נמוך יחסית לסיכויי של אירוע כשריפת ענק שהתלקחה תוך שניות וכובתה תוך שעות.

2. סך עוצמה

מידת הבולטות של האירוע יחסית לאירועים אחרים – בגודל, בכמות, בחוק וכדומה. כך, לדוגמה, נפילת מניות בבורסה בעשרות אחוזים תסוקר בוודאות גבוהה פי כמה מירידה בעשירית האחוז, ובאופן דומה – סיכוייה של הפגנה ראווותנית ואלימה להיכלל בחדשות גבוהים יותר מסיכויי הפגנה שקטה.

סיכוייה של הפגנה

ראווותנית ואלימה

להיכלל בחדשות

גבוהים יותר מסיכויי

הפגנה שקטה

3. בהירות

וחד משמעות

סיכויי של אירוע להפוך לחדשה גוברים ככל שמשמעותו ברורה ולא ניתנת לפירושים שונים. עליית מחירים תהפוך לחדשה בסבירות גבוהה יותר מתחושות בציבור שצפויה עלייה שכזאת.

4. משמעותיות

תרבותית

אירועים שנוגעים לחברה ולמסגרת התרבותית שבה מתפרסמות החדשות יועדפו על אירועים שנושאתם אינם רלוונטיים. כך, סיכויי הדיווח באמצעי התקשורת בארץ על התרסקות מטוס נוסעים לא ישראלי ואף לא מערבי כלב מדבר סהרה, פחותים במידה ניכרת מסיכויי סיקור נפילתו של מטוס שלנו.

5. התאמה לציבור

הנמען

על מנת שחדשה תיקלט, עליה להתאים במידה מסוימת לציפיות הנמען, לידע שלו ולרצונותיו. במקביל, חשוב לא פחות גורם זה –

6. הכתעה

אירוע שאינו מתוכנן, או שחורג מן המקובל. קיימת סבירות גבוהה שחריגות ושערורייתיות, כל עוד הן בגדר הנתפס, יהפכו אירוע לחדשה. כשילד גופל מקומה אחרונה ויוצא בנס ללא פגע, יש סיכוי סביר שהאירוע ידווח כחדשה, למרות ששום אסון לא קרה.

7. המשכיות

אירוע שעבר את סף החדשותיות וכבר דווח – ימשיכו לעקוב אחריו. כך, מרגע שבעיות חיי הנישואין של דיאנה והנסיך צ'רלס בבריטניה הפכו לעניין חדשותי, וכל עוד לא הסתיימה הפרשה, היא תשוב ותעלה חדשות לבקרים.

8. מבנה והרכב

החדשות

המבנה התוכני והצורני של עיתון או של מהדורת חדשות ביום מסוים, מכתיב אף הוא את סיכוייה של ידיעה

על מנת לגוון

מהדורת חדשות או

ליצור איזון בין

מספרן של ידיעות

חוץ וידיעות פנים,

ייתכן שאירוע מסוים

יסוקר, למרות שביום

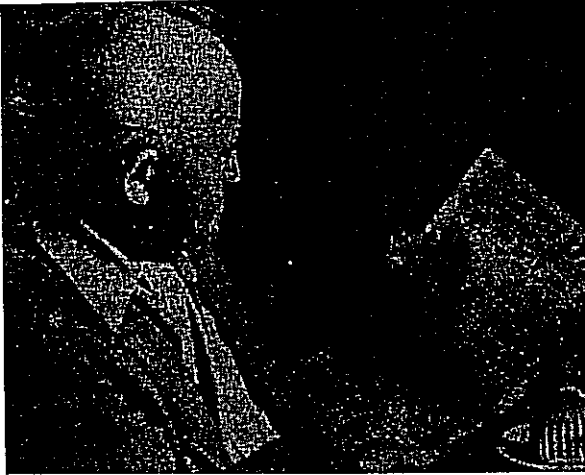
אחר אותו אירוע

ממש לא היה

זוכה להיזכר

להפוך לחדשה. כך, על מנת לגוון מהדורת חדשות או ליצור איזון בין מספרן של ידיעות חוץ וידיעות פנים, ייתכן שאירוע מסוים יסוקר, למרות שביום אחר אותו אירוע ממש לא היה זוכה להיזכר. זמינותם של חומרי

כן-גוריון קורא סידון

14.2.58 מסיים

בן-גוריון עומד על הראש

הצלם ס. גולדמן הצליח לתפוס את הרגע בו ביצע המסעלה חרגיל של צמידה על הראש - על שפת הים

17.9.57 מסיים

כשאדם פשוט מן השורה מת מן המחלה, איננו יודעים, כי איש לא דיווח לנו על כך.

11. האנושה והתייחסות לעניינים אישיים ואנושיים

ככל שניתן לייחס את האירוע לפעולה אנושית של אדם ספציפי, כן גוברים סיכוייו להיכנס לחדשות. אירועים שכאלה ניתנים לתייעוד ביתר קלות, בעוד שאירוע הקשור בהתפתחות זן חדש של צמת מסוים הוא חדשותי פחות. עם תכנים אנושיים, כאהבה,

10. קשר לאנושי אליטה

אירועים בהם מעורבים אנשי-שם, פוליטיקאים ושאר בעלי עמדות בכירות הופכים לחדשות, בעוד שאירועים דומים שקורים לי ולך נכלי לפגוע בזכויות... לא מעניינים את אנשי החדשות. כשבן-גוריון עמד על ראשו בים, כל הארץ רעשה ותמונתו התפרסמה בעיתונות. האם צלם עיתונות כלשהו היה מצלם אותך באותה פוזזה? כששחקן קולנוע או כדורסל נדבק באיידס, העולם כולו נחרד, אך

תייעוד, כצילומים למשל, משפיעה אף היא על הסבירות שאירוע, גם אם אינו בולט בשאר ממדי החדשותיות, יהפוך לחדשה.

9. קשר למדינות אליטה

אירועים הקשורים במעצמות הגדולות יועדפו בסיקור על אירועים בעולם השלישי ובמדינות קטנות ונידחות. הפיכה בברית המועצות זכתה לכותרות גדולות בעולם כולו, בעוד שהפיכה באקוודור שבדרום אמריקה סוקרה בעולם הרבה פחות.

חדשות כתוצר של אילוצים חיצוניים

החוקרים דה-פלר ודניס, בספרם "UNDERSTANDING MASS COMMUNICATION", מגדירים חדשות כ"תוצאה לא מושלמת של החלטות חפוזות המתקבלות תחת לחץ". ואכן, אחת הבעיות בהפקת החדשות היא -

אילוץ לוח זמנים

החוקרים דה-פלר

ודניס מגדירים

חדשות כ"תוצאה לא

מושלמת של

החלטות חפוזות

המתקבלות תחת

לחץ". ואכן, אחת

הבעיות בהפקת

החדשות היא אילוץ

לוח זמנים

מערכות החדשות נדרשות בעידן האלקטרוני להגיב על אירועים מייד עם התרחשותם. שליחת כתבים למקום ההתרחשות, איסוף הנתונים, עריכתם, פרסומם - כל אלה הם תהליכים שמצריכים התארגנות וזמן. לחץ בזמן משפיע על איכות הסיקור: פנייה

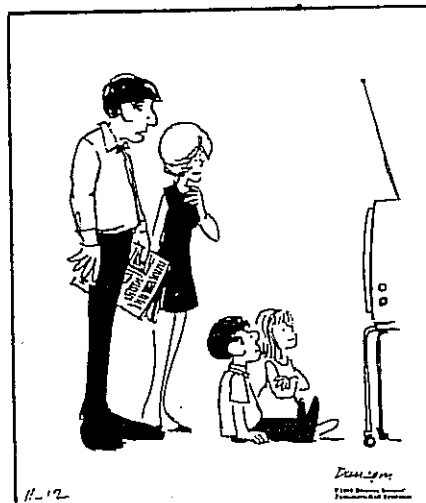
איש שנשך כלב; מטוס שהתרסק - מהם הערכים החדשתיים שהופכים אירועים אלה למסוקרים? בדקו כותרות ראשיות בעיתון או עיקרי חדשות במהדורת רדיו או טלוויזיה, ונסו להסביר מדוע כחצי העיתונאים כאירועים המדווחים בהם.

הבנת הקריטריונים למיון האירועים, יש בה כדי להאיר את התוצר החדשותי, אך אין היא ממצה כהגדרה. אין בה כדי להסביר את תהליכי ההפקה, העיצוב, ההפצה והפענוח, שכל אחד מהם מהווה מרכיב חשוב בהגדרת הערך "חדשה".

שנאה וכדומה ועם דמויות אנושיות גם קל יותר להזדהות. קורבנות אירוע טרור יהפכו לחדשות, בעוד שהמניעים של ארגון הטרור לא יזכו בדרך-כלל לכותרות.

12. גורם "השליטות"

ככל שאירוע שלילי בתוצאותיו ובהשלכותיו, כך הוא מדווח יותר. אירועים מסוג זה הם לרוב ברורים וחד-משמעיים יותר. במקרים רבים הם אף יהיו מפתיעים יותר וקצרים יותר, ולפיכך תואמים את לחות הזמנים של מערכות החדשות. עימותים קשים, הפגנות, פיגועים, אסונות טבע ושאר "חדשות רעות" דוחקים את "החדשות הטובות". התקשורת לא ממהרת לדווח על עשרות ומאות מורות שמיטיבות להסתדר עם תלמידיהן, אלא מעדיפה את הדיקות הבודד על מורה שתלשה לתלמידה את האוזן...

"DON'T YOU THINK THEY'RE A LITTLE YOUNG FOR THE NEWS?"

Cartoon by Publishers' Guild Syndicate

הם שותים שם כל-כך הרבה".

אם לרגע נדמה כי אילוצי הזמן משפיעים על העיתונות הכתובה בלבד, שבה תהליכי ההדפסה וההפצה איטיים יחסית מעצם טיבם, נתקן מייד ובזכיר, כי גם העיתונות האלקטרונית - בטלוויזיה ובכרטיז - מושפעת מגורם הזמן. כך, לדוגמה, הפרשי השעות בין ניירורק לקליפורניה תורמים לשונות שבהרכב מהדורות החדשות בשני המקומות. היות ששעון ניירורק מקדים את זה של קליפורניה במספר שעות, הרי שחדשות מרכזיות ("חדשות קשות") שמדווחות בניירורק בבוקר, שעה שתושבי קליפורניה ישנים את שנתם, יהיו פחות אקטואליות, או לפחות הרבה פחות מרעישות, אם ישודרו במהדורות הבוקר בקליפורניה. החוקר והעיתונאי

רשות נחיתה, אך פניו הושבו ריקם".

כותרת העיתון ביום המחרת היתה: "מחכים לשובו של אייבי נתן ממצרים", וכל העם נשם לרווחה. את מצוקת העיתונאים מיטיב לתאר, מתוך ניסיון אישי, יהונתן גפן, בחלק א' של רשימתו במעריב מיום ה' 6.9.91: "הבהרה והרהור על שוטים וגביאים". בעלי הטורים של יום שישי נדרשים, הוא מספר, להגיש את "תרכיזי הגיגיהם" כבר ביום ראשון קודם לכן. היות וקצב השתנות האירועים בימינו הוא מסחרר, הרי שהעיתונאי נאלץ לנחש, בתקווה שמה שהוא כותב היום לא יתבטל מחר. "ויהספרייה" (בית קפה מסעדה בת"א, שמקובל על אנשי התקשורת - ר.א.), מלאה בעיתונאים שלא ניתשו נכון, לכן

למקורות מידע נגישים בלבד וכגון: משטרה, פוליטיקאים, או עדי ראיה מודמנים; חוסר יכולת לבדוק היטב את מהימנות הדיווחים; מוגבלות בהיקף המידע ובסקירת הרקע לאירוע; ליקויים בסגנון ובעריכה וכיוצא באלו. אילוצי הזמן באים לידי ביטוי לא אחת בדיווחים שגויים, הנובעים מניסיונות כושלים של עיתונאים להשלים את הידע החסר עליי ניבוי.

כך, לדוגמה, בהוצאה מיוחדת של העיתון מעריב ב-28.2.66, זעקה הכותרת הראשית: "אייבי נתן נהרג בהתרסק מטוסו 'שלום 1' בקרבת פורט סעיד". וכותרת המשנה: "לא ברור אם הופל עלידי חיל האוויר המצרי או לא. לפי ידיעה הטעונה עדיין אישור, בגשק

העיתון הנפוץ ביותר

המסר והחומר הראשוני
ד"ר ע. קרליבך ז"ל

מחכים לשובו של אייבי נתן ממצרים

ייעצר על ידי המשטרה בהגיעו ויואשם לפי החוק למניעת הסתננות * מניחים שישוחרר בערבות לאחר חקירה קצרה

ראלי ליון שדורגה וזה יחבו להאחד ענינים כדאי רצוי לסווג חשוכה לכי נים ראדינס בצבחה לכדי הקי בידי יחידים הראשונים, כמני שוהנס עולג לחיכ אה הכיתה ואי להיות בעל תר

כל זאת תוקפה כמבוצה והחזרה של ביטחון חילובי לרשעה כחום והשפיעה של אייבי נתן בקרבת פורט סעיד בקרבת פורט סעיד

החוקר והעיתונאי רשות נחיתה, אך פניו הושבו ריקם".

הוצאה מיוחדת

מעריב
העיתון הנפוץ ביותר במדינה

אייבי נתן נהרג בהתרסק מטוסו "שלום 1" בקרבת פורט סעיד
לא ברור אם הופל על ידי חיל האוויר המצרי או לא * לפי ידיעה הטעונה עדיין אישור ביקש רשות נחיתה, אך פניו הושבו ריקם

